

Zakona o radu (riječ “zaposlenik” zamijenjena je riječju “radnik”) i Zakona o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima (“Narodne novine”, br. 49/99. i 63./00.) – iz naziva osiguranja “obvezno mirovinsko osiguranje za starost na temelju individualne kapitalizirane štednje” brišane su riječi “za starost”.

20. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju stupio je na snagu osmoga dana, nakon objave u “Narodnim novinama”, tj. od 18. prosinca 2002., pa se i najveći broj odredbi primjenjuje od toga dana (18. prosinca 2002.). Samo se odredbe članka 5., 8., 12., 19., 21., 22., 25., 27. do 34., 37., 38. i 45., primjenjuju od 1. siječnja 2003.

Ante Škember

RASPRAVA: ŠTO ZA RAZVOJ HRVATSKE MOŽE UČINITI CIVILNO DRUŠTVO

Zagreb, 15. veljače 2003.

Za vrijeme Dana udruga, 15. veljače 2003. na Zagrebačkom je velesajmu u organizaciji Centra za razvoj neprofitnih organizacija (CERANEO), te udruge Održivi razvoj zajednice (ODRAZ) održana rasprava *Što za razvoj Hrvatske može učiniti civilno društvo*. Panelu je prisustvovalo četrdesetak respektabilnih sudionika iz svijeta biznisa, nevladinih organizacija, medija, politike i državne uprave, te akademske zajednice, a u raspravi su fokusirane četiri teze i četiri izravna pitanja koja iz njih proizlaze: civilno društvo u Hrvatskoj pati od slabe zauzetosti građana za probleme u društvu i u zajednicama u kojima žive – kako povećati civilnu zauzetost građana i promovirati je u građansku vrlinu; naše civilno društvo nedovolj-

no sudjeluje u glavnoj matici društvenih događanja – kako u medijima i općenito u javnosti civilno društvo može zaslužiti pozornost te dati doprinos u rješavanju važnih pitanja; država je nepovjerljiva prema civilnom društvu, a gospodarstvo ne vidi razloge za tu suradnju – kako povećati suradnju i partnerstvo države, gospodarstva i civilnog društva, kako razviti socijalnu dinamiku te povećati socijalnu koheziju; u Hrvatskoj je očita kriza javnog djelovanja kojega obilježava pozitivan pristup, prijedlozi i zauzimanje za ključna razvojna pitanja zemlje – kakvi su resursi i mobilizacijski potencijali kojima za tu svrhu raspolaže hrvatsko civilno društvo?

U prvom dijelu rasprave, koju je moderirao Branimir Bilić, šest “panelista” iznijelo je svoje poglede na navedena pitanja.

Vesna Brčić-Stipčević, iz Hrvatske udruge za zaštitu potrošača, ustanovila je da se osnovni problem nalazi u samom angažmanu građana-potrošača: nema adekvatnih informacija ni građanskog obrazovanja. U sustav nije ugrađeno osnovno načelo da je pojedinac najslabija strana te da država mora napraviti sustav koji će štiti njegova prava. Udruga za zaštitu potrošača uspješno radi na aktiviranju građana kroz edukaciju, informiranje i izdavaštvo, no ponajveći problem lociran je u sektoru u kojemu postoji monopol a ne postoji sustav njegove javne kontrole.

Jadranka Kosor, saborska zastupnica, podsjetila je da je u Hrvatskoj registrirano preko 20.000 udruga i 86 političkih stranaka. Prisjetila se i dobrih iskustava iz vremena Domovinskog rata kada su se građani zaista osjetili pozvanima da sudjeluju, da volontiraju i kroz udruge pomognu u tuđoj nevolji, te je suradnja tada bila i više nego dobra. U posljednje se vrijeme pojačava i suradnja u donošenju zakona, no utjecaj civilnog društva nije niti izdaleka onakav kakav bi trebao biti,

kao niti njegov prisutnost u medijima. Zabrinjavajuće je da se udruge koje predstavljaju civilno društvo ne oglašavaju jednako glasno oko svih bitnih tema.

Višnja Jelić Mück, ravnateljica Hrvatskog poslovnog savjeta za održivi razvoj, upozorila je da situacija u Hrvatskoj bitno odstupa od građanskih demokracija čije obrasce želimo slijediti. Nedovoljno su artikulirani segmenti gospodarstva (od kojega je 50% u državnom vlasništvu), civilnog društva i lokalne uprave, dok je država prejaka i centralizirana. Razvojni put vodi kroz dijalog prepoznatljivih partnera (gdje civilno društvo ne predstavlja samo udruge), kojim se potiče jačanje i artikuliranje civilnog društva i gospodarstva, a ograničava moć države. No ovakav razvoj je otežan činjenicom da je javna scena monopolizirana od strane politike.

Nenad Stazić, saborski zastupnik, konstatirao je da su četiri postavljene teze o slabostima civilnog društva netočne. Naime, broj udruga opovrgava tezu o slaboj zauzetosti građana. Dominacija stranačke politike je normalna u višestranačkoj demokraciji, gdje javnost izborima valorizira stranke koje može formirati svaka grupa građana, odnosno ocjenjuje programe koje te stranke predstavljaju. Teze da stranačka politika ne djeluje za opće dobro, netočne su i maliciozne tvrdnje onih koji nisu uspjeli ući u političku utakmicu. Nadalje, nema zakonskih zapreka jačanju civilnog društva; ovdje veći problem predstavlja maskiranje biznisa kao udruga. Ne postoji niti kriza javnog djelovanja: tko god djeluje javno, ako ima što reći, svakodnevno ulazi u središnju informativnu emisiju, u kojoj su predstavnici civilnog sektora često i više zastupljeni od predstavnika političke sfere.

Danko Plevnik, novinar *Slobodne Dalmacije*, prisjetio se važnosti civilnog sektora kao mobilizatora javnosti u osamdesetim godinama, te primijetio da se s višestranačjem takva uloga smanjivala jer

politici više nije bio potreban društveni katalizator. Na globalnom planu civilno društvo ima veći kredibilitet (te manju moć) nego političke stranke ili kompanije, no i ta sfera nema autoritet na vječitu ispravnost, monopol na pravi put. Treba uvažiti činjenicu da je i civilno društvo kontradiktorno, široko, puno proturječja i borbi, te da se i ono takmiči za politički utjecaj i medijsku prisutnost.

Velimir Ferdelji, predsjednik uprave Elektrokontakta, ustvrdio je da se (za razliku od aktera političke sfere) gospodarstvenici moraju svakodnevno potvrditi svojim rezultatima. Najbolji jamac njihova uspjeha je primjena strategije održivog razvoja koja uvažava značaj triju čimbenika: pozitivnog socijalnog djelovanja, ekološke prihvatljivosti, te ekonomske uspješnosti. Naglasak na samo jednom ili niti jednom elementu vodi sukobu i suboptimalnim rješenjima. Političko djelovanje stranaka okupirano je upravljanjem državnokontroliranih poduzeća, dok se interesi udruga, pa čak i u slučaju kad su brojne, umrežene i predstavljaju interese ključnog segmenta gospodarstvenika, uvažavaju u zanemarivo maloj mjeri.

Uz ova izlaganja uslijedila je diskusija u kojoj je sudjelovalo tridesetak sudionika, a kroz koju je izložen bogat spektar razmatranja o ulozi, položaju i perspektivama civilnog društva u Hrvatskoj. Prilozi su bili značajniji utoliko što su sudionici iz svake sfere tematizirali probleme iz vlastite perspektive. Sudionici iz akademske zajednice (koji su brojčano dominirali) postavljali su težište na općeniti ustroj, funkcije i aktere civilnog društva. Predstavnici udruga iskazivali su ogorčenje sadašnjom praksom, te opetovano naglašavali potrebu za suradnjom, edukacijom i regulacijom odnosa. Sudionici iz poslovnih krugova propitivali su preveliku ulogu države, zalažući se za jačanje civilnoga i poslovnog sektora, uvažavajući socijalnu

osjetljivost i filantropiju, ali u okvirima mogućega. Predstavnici lokalne uprave razmatrali su konkretne modele suradnje i nošenja s problemima u uvjetima ograničenih resursa i uskoga “manevarskog prostora”. Konačno, i predstavnici političke sfere (koji su se tijekom pauze ispričali radi obveza i napustili savjetovanje) prepoznali su važnost civilnog sektora, ali mu i dalje pretpostavljaju legitimitet vlastitih, državno-političkih struktura.

Međusobno predstavljanje i artikulacija svake od ovih pozicija bitna je, jer tek transparentno izlaganje stajališta i prioriteta svih aktera otvara mogućnost zajedničkom djelovanju na jačanju civilnog društva. Izvan “prizmi” partikularnih gledišta, gotovo su svi sudionici tematizirali sljedeća četiri područja: potrebu za građanskom edukacijom, potrebu za međusobnom komunikacijom i uz nju vezane poteškoće, kritiku odnosa vlasti i političke sfere prema udrugama, te diferenciranost civilnog sektora. Na tragu razvoja daljnje suradnje i komunikacije ovakve će se rasprave organizirati i ubuduće.

Teo Matković

**MEĐUNARODNA KONFERENCIJA:
NESLUŽBENE AKTIVNOSTI U
TRANZICIJSKIM ZEMLJAMA:
DESET GODINA ISKUSTVA**

Zagreb, 18.–19. listopada 2002.

Institut za javne financije i Zaklada Friedrich Ebert organizirali 18. i 19. listopada 2002. godine međunarodnu konferenciju **Neslužbene aktivnosti u tranzicijskim zemljama: deset godina iskustva**. Konferencija se nadovezuje na projekt **Neslužbeno gospodarstvo u RH 1990.–2000.** koji je objavljen u časopisu “Financijska

teorija i praksa” (1/2002.) a dostupan je i na web stranici Instituta www.ijf.hr, gdje se nalaze i radovi s međunarodne konferencije na engleskom a koji će naknadno biti objavljeni i na hrvatskom jeziku.

Konferencija je bila podijeljena u osam cjelina, a u prvoj se raspravljalo o hrvatskom projektu o neslužbenom gospodarstvu (NG). U uvodnoj riječi voditeljica projekta, Katarina Ott, istakla je da je projekt naručila Porezna uprava RH, a istraživanje obavio Institut za javne financije. Uz uobičajene probleme *mjerenja* nemjerljivoga, posebni problemi pri istraživanju NG u RH su visoka inflacija početkom devedesetih, promjene u statističkom sustavu, propadanje velikih ekonomskih sustava i restrukturiranje gospodarstva, nastajanje brojnih malih jedinica slabe statističke discipline, te neažurnost *input-output* tablica. Različite metode mjerenja daju i različite rezultate, ali prema relativno najpouzdanijoj metodi neusklađenosti nacionalnih računa, prosječni je udjel NG u BDP-u između 1990.–1995. bio 25%, te oko 10% u razdoblju od 1996. do 2000. godine. K. Ott je upozorila na opasnost od *fiksacije* brojkama, odnosno davanja prevelike važnosti samom udjelu neslužbenoga gospodarstva u ukupnom gospodarstvu. To bi moglo preusmjeriti pozornost s mnogo važnijih, suštinskih problema vezanih uz NG, kao što su uzroci njegova nastajanja i njegove posljedice, te važnost i mogućnost ograničavanja NG. Treba istaknuti da je u ovom projektu potvrđena pozitivna korelacija porezne evazije i poreznog opterećenja, te negativna korelacija kretanja NG i BDP-a. Buduća bi istraživanja trebala odgovoriti u kojoj je mjeri u RH stvarno uslijedilo smanjenje NG, a u kojoj je samo poboljšano statističko praćenje, odnosno jesu li u kretanju NG u hrvatskoj prevagnuli statistički ili ekonomski razlozi.

Kako se pri mjerenju te procjenjivanju obujma i strukture NG javljaju mno-